

Wat weet je als je 'taalvaardigheid' meet?

1 januari 1989

Auteur: Jan Sturm

Volume: 20

Nummer: 1-2

Pagina's: 66-77

Documenten

- [moer_jrg20_010.pdf](#)

jan sturm wat weet je als je toetsen taalvaardigheid meet eindtermen lijken onlosmakelijk verbonden met basisvorming er zullen selectieve landelijke toetsen komen voorspelt jan sturm maar wat valt er precies te meten in ieder geval geen taalvaardigheid zolang niet is vastgesteld wat taalvaardigheid precies is en hoe je die via onderwijs kunt ont wikkelen en verbeteren en juist hier blijft de onderzoekswetenschap in gebreke een theorie is er niet en zonder theorie gaat het niet stelt de auteur jan sturm is als vakdidacticus werkzaam bij het instituut voor neerlandistiek van de universiteit van nijmegen in dit artikel werkt hij een van de tien stellen uit die hij presenteerde tijdens een conferentie van de valmoedertaal in december 1987 slogans in het moedertaal onderwijs krijg je n z e o o k in d e context van het wijs en onderzoek moedertaal onderwijs allerlei betekenis en toegekend onderzoekers beledigen sma k ers wat mij betreft mag de volgende spandoeken toetsontwikkelaars leerplanontwikkelaars maken op het ene zou kunnen staan eindtermen constructeurs wie weet hoe gauw ook dat alweer een erkend onderwijsbasisvorming moet worden zal zijn en de ocente n hanteren allemaal hun eigen betekenissen die sterk kunnen voor het andere spandoek stellen ik voor verschillen dan zwijg ik nog maar even over andere direct betrokkenen bij het onderwijs eindtermen gewenst leerlingen en ouders omgetwijfeld s p elen slogans een belangrijke zij weet u als lezer nu al veel over mijn en mijn het vak om vol doen de opgemerkte rol in het onderwijsopvattingen ja maar genoeg niet onderwijs en daar niet alleen zeker als er ver voor slogans geldt immers op zichzelf beanderingen doorgevoerd moeten worden schouwd hebben ze nauwelijks inhoud na daarom kies ik de slogan als vertrekpunt om 66 een antwoord op de vraag uit de titel die zelf kunnen doorstaan zijn niet voorhanden een gangbare slogan bevat te zoeken educated guess leert dat op middellange termijn binnen de voorgestelde invoeringster het voordeel van een slogan is dat die in ieder mijn van tien jaar of binnen afzienbare tijd geval suggereert dat alle gebruikers het eens daarna geen fundamentele doorbraak in zijn over tenminste de kernbetekenis ervan theorievorming en method-

ologie ter zake te tegelijkertijd verlenen u juist de suggestie verwachten is een onmiskenbaar gebied rijk aan de slag en de gebreken en het over hetzelfde op het probleem van eindtermen ga ik hier te hebben maar een niet eens zodiepgaande aan de hand van deze stelling nader in analyse kan aan het licht brengen dat ze het over fundamenteel verschillende verschijnselen eindtermen slogans en hun betekenis in hun werkelijkheid hebben ik vrees dat ik er zelf aan toe moet voegen een optimaal variant van de slogan en in dat sommige gebruikers van slogan serop uit termen gewenst luidt eindtermen moeten zijn dat bedrieglijk karaktert te exploiteren ze een pessimistischer variant luidt eindtermen zien er dan nauwkeurig op toe dat het gevoel zijn niet tegen te houden beide slogans laten van het samen eens zijn dat de slogan uiteraard onvermeld dat er minstens vier sterk oproept niet ondergraven wordt door kritische uiteenlopende definities van eindtermen zijn vraag en naar de precieze betekenis van de slogan 1987 p 12-13 de slogans laten dan gang voor de verschillende gebruikersgroepen ook vier heel verschillende ontwikkelingen van moedertaal onderwijs toe wat mij betreft moeten slogans zeker als ze de minister van onderwijs en wetenschappen gaan over de verbetering van moedertaal on gebruikt in zijn richtlijnen voor de ontwikkeling niet alleen in hun verdoezelende functie van eindtermen ministerie van 0 wie gebruikt worden en hoe noodzakelijk dat 1987 een specifieke definitie van het begrip soms voor een poosje ook kan zijn ze moet eindterm daar kun je dan moeilijk omheen ten ook en liefst zo snel mogelijk cq tegelijk want de minister heeft de nodige macht om kortijd een kritische discussie op gang brengen zijn definitie door te drukken in mijn intergenmet die intentie zouden ze tenminste ook pretatie van die richtlijnen behelzen die een gebruikt moeten worden voudig het voorstel of de opdracht zij in dit themanummer van moer worden slo not 4 om eindtermen te ontwikkelen in gang rond moedertaal onderwijs in de basis een verholde vorm van meetbaar leerlingenvorming aan een kritisch onderzoek onderworpen zodat ze hun functie als discussie prikkelende concrete leerdoelen omvatten altijd nog beter kunnen gaan vervullen op een conen inhouds en een gedragscomponen tomat een werkword dat 1987 heb ik geprobeerd en bijdrage aan de zo een duidelijke mogelijke om schrijft welke ze discussie te leveren door tien enigszins denk handeling en de leerling kan verrichten provocerende stellingen over basisvorming te of welke gedragingen hij kan vertonen in presenteren de achtste stelling ging meer in dien hij het gestelde doel heeft bereikt het bijzonder over de ontwikkeling van eindterm richtlijnen p 9 men een activiteit die verwarrend genoeg ik noemde vorm verholde omdat de stap onlosmakelijk met de basisvorm in gang zo wel naar toetsontwikkeling en beoordeling in het basisonderwijs als in het voortgezet onpas later gezet zal worden zo kan het gevoel derwijs verbonden worden de tdst luidde als van het samen eens zijn langer gekoesterd volgt worden maar nauwkeurig lezen van de richtlijnen maakt duidelijk er mogen alleen 8 de techniek voor het meten van taalvaar eindtermen geformuleerd worden die door het digtheid voor zover ontwikkeld berust op een cito omgezet kunnen worden i

n landelijke povere en desperate theorievorming en een toetsen 5 en de hoofd-
functie van die landelijke niet passende methodologie instrumenten die toetsen is
ook duidelijk ze moet en het moet een analyse in termen van inhoudsvaliditeit li-
jk maken de leerling en aan het eind van de rit gebaseerd op een brede consen-
sus daarover in drie prestatie groepen te verdelen 67 1 de uitvallers 20 uit-
gangspunten alledaagse theorieën en 2 de eerste niveaus 40 daarop ge-
baseerde voorschriften werkt 8 het 3 de tweede niveaus 40 lib p 14 al le-
daagse meten gebeurt door middel van vrede laatste groep mag na de basisvorm-
ing geen gesprekken allerlei toetsjes proefwerk middelbaar en hoger onderwijs
gaan volgen ken en noem maar op de kennis die dat me de tweede groep mag een
mavo ibo diploma ten oplevert kan er toe leiden dat de praktijk gaan halen en wat
er met de eerste groep bijgesteld wordt of ze dient als bevestiging moet ge-
beuren blijft nog een beetje raadsel dat de praktijk werkt achtig ik heb zelden
een helderder demonstratie gezien van wat genoemd wordt de als activiteit wordt
dat alledaagse meten en selectie en allocatiefunctie van onderwijs wie de uitkom-
sten daarvan per traditie ook voor er nog wel eens moeite mee heeft om zich heel
andere doelen in het onderwijs gebruikt voor te stellen hoe het meritocratisch
principe voor heel wat moedertaal docenten zijn dat in het onderwijstij uitwerkt
kan hier zijn hart als ze erover nadenken oneigenlijke doelen ophalen bijvoorbeeld
leerlingen onder controle houden ze disciplineren leerlingen extern motiveren stel
nu dat we met zijn allen deze invulling ze binnenschools kwalificeren ten opzichte
van van eindtermen niet tegen kunnen houden of elkaar maar ook en daarmee
raak ik aan als we dat niet per se willen er alleen maar in een uiterst lastig
probleem leerlingen selecteren om de scherpste selectieve kantjes er tereen bij
allerlei overgangen vooral die naar van af te halen dan zullen er dus ook voor een
andere school omdat onze maatschappij het moedertaalonderwijs landelijke selec-
tieve dat nu eenmaal vraagt niet iedereen kan of toetsen ontwikkeld moeten wor-
den en die mag immers naar elke school voor voortgezet toetsen zullen natuurlijk
voor een belangrijk onderwijs die zij maar wil en niet iedereen deel de vormgev-
ing van moedertaalonderwijs kan of mag een topsalaris gaan verdienen het in de
basisvorming bepalen als die toetsen op woord zegt het al die manier een soort
hoeksteen in de basisvorming naarmate die schoolse selectie ingrijpender geving wor-
den moet je natuurlijk wel goed we volgen krijgt voor de latere positie van leerlin-
ten wat die eigenlijk meten of kunnen meten en in termen van inkomen status en
macht over dat probleem gaat mijn stelling stellen docenten zelf maar ook leerlin-
gen en ouders en andere betrokkenen bij de praktijk gegeven die onvermijdelijk
centrale rol van van het onderwijs steeds meer rechtvaardig taaltoetsen bij de uitwer-
king van moedertaal digingsvragen onderwijs in de basisvorming wil ik in het
hoe kan ik gegeven de gevolgen die vier die tweede deel van dit artikel proberen
de stelling ik voor het opstel van alex wil geven verant wat nader te concretiseren
en te onderbouwen woorden als ik voor het opstel van monique wen ik heb er naar
gestreefd zoveel mogelijk een acht wil geven methodologische rimram te vermij-
den en mijn het alledaagse meten kan daarop niet makke voorbeelden zo aardig
mogelijk te kiezen lijkt een antwoord geven noch vakinhoudelijk wie zich stoort aan
wat hij zij denkt dat ver noch algemeen onderwijskundig daar was dat simpel-

gen zijn bied ik op voorhand graag alledaagse meten ook niet voor bedoeld zo n mi-
jn excuses aan rechtvaardiging berustte per traditie op de bre de ervaringsau-
toriteit van de docent maar een meten i s wete n beroep daarop werkt lang zo
krachtig niet meer als vroeger meten is weten is een geliefde slogan ook in daar
komt nog iets bij de maatschappij die nu het onderwijs vooral omdat die verwijst
naar eenmaal selectie vraagt gaat zekerheidsvragen de successen die in natuur-
wetenschappelijk stellen meestal bij monde van de overheid onderzoek zijn
bereikt hoe kan ik ervan op aan dat ik met monique wat meet een moedertaal do-
cent nu om wat toch geen kat in de zak koop en dat ik geen te weten te komen een
antwoord ligt voor de kans laat liggen als ik alex maar laat lopenl hand zij hij wil
iets te weten komen over het ook op die vragen kan het alledaagse meten resul-
taat van haar zijn onderwijs hij zij wil niet makkelijk bevredigende antwoorden
leve weten of zijn haar praktisch het ratjetoe van ren en ook hier werkt het antwo-
ord nee m 68 dat nou maar van mij als ervaren docent die resultaten volgens een
m i n of meer aan niet meer goed geaccepteerd argumentatieschema geinter pre-
teerd heeft wie zal het moeder taaldocenten kwalijk nemen dan mag z hij met
recht en rede beweren dat dat ze die rechtvaardigings en zekerheidsvra z hij door
te meten weet dat gen gedeeltelijk door schuiven niemand de hypothesen die u it
zijn haar theorie ook neem ik aan zeker niet als je weet dat de weer vo l gens de
regels der kunst zi j n hulpverleners en nieuwe autoriteiten al jaren afgeleid op de
stoep staan te trappelen de meten is houdbaar z i j n of niet weten onderzoekers
die staan daar overigens overigens hoort d ie onderzoeker dan ook nog niet hele-
maal ten onrechte ze hebben een aan te geven groot arsenaal meettechnieken ter
beschikking waar volgens hem of haar de zwakke plek die in allerlei meten is
weten onderzoek ook ken zi tten i n op het gebied van onderwijs technisch be het
instrument proefd en erkend zijn die onderzoekers gaan de meetprocedure dan
ook graag de uitdaging aan om weten de verwerking van de resultaten en schap-
pelijk dat wil zeggen met een uitgekien vooral de meettechniek vast te stellen van
welke wel ke andere i nterpretaties eventueel leerling terecht gezegd mag worden
dat die ook mogelijk zijn en een goede taal of schrijfvaardigheid bezit en waarom z
hij d i e toch verworpen heeft van wie op goede gronden aangenomen mag worden
dat h zij die naar behoren zal inzetten als dat allemaal gelukt is mag die onderzoe
in het schools en maatschappelijk functione ker er ook vanuit gaan dat zijn bevin-
dingen ren door vakgenoten die in dezelfde onderzoeks een kleine moeilijkheid
moet dan nog wel op traditie werken voor waar gehouden wor gelost worden vast-
stellen wat taalvaardigheid den tot natuurlijk het tegendeel blijkt die on is en hoe
je die via onderwijs kunt ontwikkelen derzoeker kan er jammer genoeg niet op of
verbeteren anders gezegd er was en is rekenen dat de vakgenoten die in een an-
dere behoefte aan een wetenschappelijke taal onderzoekstraditie werken zijn haar
bevindin vaardigheidstheorie die getoetst en wel kan gen ook voor waar houden in-
tegendeel aangeven hoe je naar taalvaardigheid kan kij meestal zullen die de
bevindingen juist met ken en die wat meestal wordt vergetens kracht bestrijden
ook moet kunnen aangeven wat een goede goed meten is weten onderzoek is geen
gerin en dus humane taalvaardigheid inhoudt ge klus dat moge duidelijk zijn een
prachtige bestaat er zo n theorie het antwoord moet demonstratie daarvan geeft

in mijn ogen het simpelweg luiden nee levert dat problemen proefschrift van gert rijlaarsdam 1986 over op voor moedertaal docenten niet zo veel die de effecten van het geven van commentaar kunnen wel uit de voeten met hun praktijk door leerlingen op elkaars schrijfsels als je theorieën voor onderzoekers wel en niet zo zijn boeiende verslag van het onderzoek leest weinig ook zie je hem als het ware het hele rijtje punten dat hierboven weergegeven staat langs lopen de onderwijsonderzoeker die de slogan meten en hij neemt geen halve maatregelen om met is weten aanhangt weet natuurlijk wat die recht en rede te kunnen zeggen dat zijn hypo voor haar hem betekent in alledaags neder theses houdbaar zijn 1 2 lands kun je die onderzoekersbetekenis ongeveer als volgt weergeven 1 0 iedereen voelt op zijn klompen aan dat in de als de onderzoeker plausibel kan maken dat ze weten in meten benadering van onderwijs zij onderzoek de theorie een belangrijke rol een zo goed mogelijk meetinstrument gespeelt over wat een theorie precies is maakt heeft bestaat geen grote overeenstemming in ieder daarmee volgens de regels der niet zo geval bevat die een aantal samenhangende uit eenvoudige kunst gemeten heeft spraken over meestal een klein deel van de resultaten van dat meten ook nog zoals de werkelijkheid aan de hand van zo n theorie het hoort verwerkt heeft en ten slotte moet het mogelijk zijn om achteraf te verklaren waarom de werkelijkheid eruit ziet zoals theorie immers ontwikkeld en natuurlijk die eruit ziet en niet anders of om vooraf te bevestaater in de praktijk een sterk geloof in de kunnen voorspellen hoe en waarom de werkwerkzaamheid van die voorschriften anderskelijkheid eruit zal gaan zien en waarom niet hadden ze het niet zo lang uitgehouden en anders onderzoeker met een erkende nieuwe theorie zal dan ook heel wat zendingswerk moeten wete de ondersoerzoek er door zijn haar verichten voor h zierin slaagt die theorie in gemest nu of zijn haar theorie waar is in gang te doen vinden in de onderwijspraktijk genen de de theorie blijft een hersenspinning elukkig voor die onderzoeker staat h zijn iet sel en zal dat ook altijd blijven door het alle en voor die taak de hele verzorging sst ruc meten produceert de onderzoeker alleen tuur voor het onderwijs scholing nascholing steeds meer argumenten die de vakgenoten leerplan en toetsoentwikkeling kan in gescha overtuigen dat de theorie werkt dat wil zegkeld word en met het onderwijsbeleid op de ogen dat het zinvol lijkt om de werkelijkheid achterhand te ordenen volgens die theorie anders gezegd naar de werkelijkheid te kijken door de opnieuw is nu de vraag relevant bestaat er bril van de theorie een wete nscha ppe lij k erkende taalvaardig de werkelijkheid van de onderzoe ker van moeheidstheorie of is er een in ontwikkeling die dertaalonderwijs is datgene wat er gebeurt in kans op algemene erkennig heeft nee dus en rondom de taallessen op school de meten dat antwoord hoeft niemand alleen maar op is weten onderzoek er probeert bijvoorbeeld mijn gezag te aanvaard en ik roep een getuige een overtuigen de theorie over de taalvaardig andie anders dan ik zijn sporen op het heid en de al dan niet gestuurde ontwikkeling moeilijke gebied van zogenaamd empirisch daarvan ie vinden en te toetsen maar in veel analytisch taalvaardigheid son d onderzoek ruim gevallen is z on onderwijsonderzoeker er niet schoots verd iend heeft de in 1987 overleden alleen maar op uit een mooie theorie te ont hildo

wesdorp w i k k e l e n e n t e t o e t s e n h z i j w i l h e t o n d e r z o e k o o k i n d i e n s t s t e l l e n v a n d e o n d e r w i j s p r a k t i j k h z i j w i l d e p r a k t i j k v a n h e t m o e d e r t a a l o n d e r o n d e r z o e k n a a r t a a l v a a r d i g h e i d w i j s v e r b a t e r e n i n t e r m e n v a n d o e l m a t i g h e i d e f f i c i e n t i e o f p e i l k o r t o m h z i j w i l d e k w a l i t e i t h e t z a l d e m o e r l e z e r n i e t o n b e k e n d d z i j n d a t e r v a n v e r b e t e r e n h i l d o w e s d o r p j a r e n l a n g o n v e r m o e i b a a r b e z i g a l s h e t d u s l u k t o m e e n d o o r v a k g e n o t e n e r i s g e w e e s t m e t h e t b e v o r d e r e n v a n o n d e r z o e k e n d e t h e o r i e o v e r t a a l v a a r d i g h e i d t e v i n d e n n a a r h e t t a a l o n d e r w i j s h e t b e s t a a n v a n d e e n d e h o u d b a a r h e i d d a a r v a n d o o r t o e t s e n d o n u i t e r s t p r o d u k t i e v e t a a l g r o e p v a n d e s c o d e r z o e k t e b e w i j z e n d a n z a l d e o n d e r z o e k e r m o e t g r o t e n d e e l s a a n z i j n i n s p a n n i n g e n t o e g e v e r v o l g e n s p r o b e r e n m o e d e r t a a l d o c e n t e n e r s c h r e v e n w o r d e n t e g e l i j k e r t i j d e m o n s t r e e r t v a n t e o v e r t u i g e n d a t d e t a a l v a a r d i g h e i d e r u i t d i e o o k h e t r e l a t i e v e s u c c e s v a n w e s d o r p s z i e t z o a l s d e t h e o r i e h e t z e g t e n d a t d i e d o b e m o e i e n i s s e n w e l i s w a a r s t e e k t d e o v e r h e i d c e n t e n d a a r o m h u n t a a l v a a r d i g h e i d s o n d e r w i j s o p h e t o g e n b l i k g e l d i n h e t o n d e r z o e k n a a r h e t b e s t e m a a r z o e n z o k u n n e n i n r i c h t e n t a a l o n d e r w i j s m a a r d e t a a l g r o e p w e r k t h o o f d e e n p r o b l e e m v o o r d e o n d e r z o e k e r i s d a t l e z a k e l i j k o p c o n t r a c t b a s i s e e n s t r u c t u r e l e v e r k e n i n c l u s i e f m o e d e r t a a l d o c e n t e n z e l f o o k a n k e r i n g i s e r e i g e n l i j k n i e t d a t m a a k t e e n o n t h e o r i e e n h e b b e n o v e r h o e t a a l v a a r d i g h e i d e r d e r z o e k e r s g r o e p k w e t s b a a r v e e l t i j d v o o r u i t z i e t d a t z i j n g e e n g e e x p l i c i t e e r d e n w e l a n g d u r i g f u n d a m e n t e e l o n d e r z o e k i s e r n i e t t e n s c h a p p e l i j k e t h e o r i e e n m a a r i m p l i c i t e o p d e o p d r a c h t g e v e r w i l s n e l r e s u l t a t e n z i e n g e b o u w d u i t e r v a r i n g e n h e t g a a t o m w a t w a a r m e e o n d e r w i j s b e l e i d g e l e g i t i m e e r d k a n g e n o e m d w o r d t p r a k t i j k t h e o r i e e n d i e p e r d e f i n i e r d e n n i e z e l f s e r g m o e i l i j k t e e x p l i c i t e r e n z i j n m a a r t o c h w a s n i e m a n d v a n d e n o o d z a a k v a n f u n d a m e n t e e l t h e o r i e e n s c h r i j v e n w e l d u i d e l i j k v o o r h o e d a m e n t e e l o n d e r z o e k m e e r o v e r t u i g d d a n h i l d o j e h e t b e s t t a a l v a a r d i g h e i d s o n d e r w i j s k u n t g e w a s d o r p z e l f t o e n h i j i n h e t b e g i n v a n d i t d e v e n d i e v o o r s c h r i f t e n s l u i t e n n a t u u r l i j k n a u w c e n n i u m p r o b e e r d e t e r e c h t v a a r d i g e n w a a r o m a a n b i j w a t e r a l j a r e n l a n g i n d e p r a k t i j k v a n h i j h e t d o o r h e m z o g e w e n s t e o n d e r z o e k n a a r h e t o n d e r w i j s g e b e u r t o p b a s i s d a a r v a n i s d e d e r e l a t i e t u s s e n g r a m m a t i c a o n d e r w i j s e n 70 t a a l v a a r d i g h e i d n i e t v o o r t z e t t e h o e w e l e r g e l d t w e e d e p r o b l e e m h i j g a a t v o o r a l i n o p h e t v o o r w a s m e r k t e h i j o p d e r d e p r o b l e e m e n l a a t z i e n d a t d e t e c h n i s c h e d e p r o b l e m e n w a a r m e e d e o n d e r z o e k e r w o r d t p r o b l e m e n o o k n o g l a n g n i e t b e v r e d i g e n d z i j n g e c o n f r o n t e e r d z i j n a l s v o l g t t e k e n s c h e t s e n o p g e l o s t o p d i e c o n s t a t e r i n g b e r u s t o o k m i j n 1 e r i s g e e n t a a l b e h e e r s i n g t h e o r i e o f t a a l v e r w a c h t i n g d a t e r b i n n e n a f z i e n b a r e t i j d g e e n v a a r d i g h e i d s t h e o r i e d i e h e t m o g e l i j k m a a k t f u n d a m e n t e l e d o o r b r a a k o p h e t t e r r e i n v a n d e o m o p e e n d u i d i g e w i j z e t e c o m m u n i c e r e n t h e o r i e v o r m i n g o v e r t a a l v a a r d i g h e i d t e v e r o v e r d a t g e n e w a t w e w i l l e n v e r a n d e r e n b i j w a c h t e n i s d e l e e r l i n g e n d a t l e i d t t o t e n o r m e s p r a a k v e r w a r r i n g t o t d o e l b e p a l i n g s p r o b l e m e n e n w e s d o r p s d i l e m m a t o t o p e r a t i o n a l i s a t i e e n d u s m e e t p r o b l e m e n d e o n d e r z o e k e r d i e o p b a s i s v a n d e n u v o o r 2 e r i s g e e n d i d a c t i s c h e t h e o r i e d i e b e s c h r i j f t l i g g e n d e e i n d t e r m e n v o o r m o e d e r t a a l o n d e r h o e d e i n h e t m o e d e r t a a l o n d e r w i j s b e l a n g w i j s t h e o r e t i s c h t e v e r a n t w o o r d e n t o e t s e n r i j k e v a a r d i g h e d e n o p h e t g e b i e d v a n d e m o e t m a k e n b l i j f t m e t w e s d o r p s d i l e m m a

taalbeheersing kunnen worden beïnvloed zitten verbeterd gestimuleerd hij kan weer een zoveelste operationalisatie 1 van schrijven of leesvaardigheid kiezen en daar 3 voor onderzoekers zijn er nog andere pro mee allerlei concurrerende opvattingen terzijde blemen die hebben te maken met de schuiven hij kan ook om de validiteit en mogelijkheden en onmogelijkheden van het daarmee de effectiviteit van zijn onderzoek te opzetten van een onderzoek vergroten allerlei zoveel mogelijk diverse wasdorp 1981 p 2 operationalisaties van de vaardigheid in kwestie in zijn onderzoek opnemen deze aan die harde conclusies hoe f ik we inig meer laatste oplossing garandeert dat veel verschil toe te voegen een theorie is er niet en zonder lende opvattingen in de onderzoeksopzet met theorie gaat het niet er rijzen dan twee name in de metingen tot hun recht komen vragen maar tegelijk is deze laatste oplossing nauwe 1 is er sinds 1981 niet zoveel veranderd dat lijks realiseerbaar als men weet hoeveel ver de conclusies van wasdorp met betrekking schillende opvattingen er over de genoemde tot het bestaan van theorieen niet meer constructen bestaan en als men bovendien geldig zijn weet dat sommige van die opvattingen nog 2 wat gebeurt er dan allemaal in de hierbo niet of nauwelijks aan operationalisatie toe ven genoemde onderzoeken van de taal zijn dan moet men constateren dat de sug groep bij het citoen op andere plaatsen gestie onuitvoerbaar is dus blijft de andere waar onderzoek van moedertaalonderwijs mogelijkheid over een eigen keuze een ei plaats vindt 71 4 gen operationalisatie lb p 4 een deel van dit dilemma kan de toetsenmaker op de eerste vraag moet het antwoord mijns doorschuiven naar de eindtermencommissie inziens ontkennen d luid en al thans ik houd de nederlands die heeft al een flink aantal opvat n e d erlan dse literatuur redelijk bij en ik ken tingen over moedertaalonderwijs uitgefilterd geen publicatie die in de door wasdorp gesig zo helpt de ene hand de andere schoon te naleer de lacune voorziet of die duidelijke bewassen maar een theorie biedt de commissie loften bevat voor de nabije toekomst in een niet recent overzichtsartikel beheydt 1988 dat vooral ingaat op het toetsen van taalvaardig natuurlijk concludeerde wasdorp in 1981 nietheid in het vreemde talenonderwijs komt be dat we maar op moesten houden met onderheydt min of meer tot dezelfde conclusie hij zoek van moedertaalonderwijs ook niet met overziet overigens veel meer dan de neder empirisch effect onderzoek de passage die hij landse literatuur waarvan in beheydts over daaraan wijdt vind ik te mooi om onvermeld zicht het c i to veel voor zijn rekening neem te laten 1 vooral het amerikaanse onderzoek is rijk verte want ik heb geconstateerd dat onder moe genwoordigd beheydt lijkt zich overigens in dertaal didactici en taalbeheersers dwz de der zorgen te maken over wasdorp s eerste en beoefenaren van het vak taalbeheersing een 71 zekere skepsis bestaat t a v de mogelijkheden constructie van instrumenten en voor zover om met behulp van empirisch onderzoek en i ge ik dat kan beoordelen dat gebeurt deskundig vorderingen te maken in die kringen was van en met een vernuft dat bewondering af oudsher de empirische weg voor lang niet ie dwingt ik schat dan ook dat de scoers voor dereen de aangewezen route naar vermeerde het derde probleem dat wasdorp hierboven r ing van het kenni sbestand maar sinds meuf formuleerde redelijke oplossingen gevonden fels 19781 16 zelf een empiricus liet zien hoe hebben an-

ders gezegd dat ze daar vooruit veel haken en ogen er aan het effect ondergang geboekt hebben maar wie tegelijkertijd zoek op het gebied van de taalvaardigheid zit de vakinhoudelijke besprekingen leest van die ten heb ik velen horen zeggen dat ze de zin onderzoeken in de vakpers voor het moeder van zulk onderzoek niet zagen ik denk dat taalonderwijs¹⁸ komt tot ontdekking dat er meffels hiermee een ongewenst neveneffect ondanks alle waardering voor de technische heeft bewerkstelligd daarom zeg ik hier al kwaliteit van de instrumenten weinig eensgevestigd dat ondanks alle problemen die ik in het zindheid bestaat over wat ze eigenlijk meten volgende zal illustreren ik er sterk van over voor het eerste en tweede probleem van was tuigd blijf dat empirisch effect onderzoek een dorp zijn de oplossingen kennelijk nog niet noodzakelijke schakel is in het proces van ken gevonden nisvermeerdering zonder theorievorming is geen zinige onderzoek mogelijk is mijn bood natuurlijk meten de sco instrumenten iets schap maar ook zonder onderzoek is geen maar er is geen algemeen aanvaarde laat theorieversterking mogelijk lb p 3 staan getoetste taalvaardigheids theorie waar aan het einde van zijn artikel geeft wasdorp in dat iets verankerd is of kan worden even zelfs een globale schets van wat er allemaal min is er een brede overeenstemming met de aan onderzoek op het terrein van moeder taal potentiële gebruikers over de rationale van onderwijs mogelijk eigenlijk eerst noodzakelijk toetsen een voorstel van ebel 1986 om praktische validering van vaardigheidstoetsen te misschien moeten de aspiraties van vakgenoten garanderen bereikt of zelfs nagestreefd ten taalbeheersers moeder taaldidactici zich daarom blijft wsdorps pessimisme uit 1981 vooral richten op theoretische bezinning ener ook nu nog geldig zijds en bepaal de basis typen van onderzoek 1 dat unanimiteit mbt de belangrijkste zoals instrumenteel en descriptief onderzoek constructen van de wetenschap in kwestie anderszijds voor het hogere werk ic het niet bestaat en nog heel ver weg is ook brede toetsingsonderzoek zijn de omstan meffels is niet optimistisch want hij constadigheden niet gunstig lb p 26 teert en naar onze mening terecht dat el vanuit die stel lingname is ook te begrijpen wat ke operationalisatie een daad van willekeur is er voor onderzoek aan bijvoorbeeld de sco tot lb p 4 nu toe gebeurt op die overweging berust mijn stelling dat er onderzoek ter constructie van instrumenten geen instrumenten voor het meten van taal zulk onderzoek is aangewezen als door een vaardigheid voorhanden zijn die een analyse in ontbrekend of onvoldoende valide of onvol termen van inhoudsvaliditeit kunnen doortaan doende uitgewerkt instrumentarium voor empirie gebaseerd is op een brede consensus rische basis begrippen weinig vorderingen kunnen worden gemaakt in de ontwikkeling en wat weet je dus als je gegeven de huidige toetsing van bruikbare theorieen hypothesen stand van zaken taalvaardigheid meet zo methoden naar mijn mening is het onder wel voor de onderzoeker als voor de moeder onderzoeksgebied waar in taalbeheersers en vakdi taaldocent geldt dat ze allebei een willekeuri dactici zich bevinden typisch zo n onderontge operationalisatie meten ze komen dus iets wikkeld gebied lb p 25 te weten over wat zij denken in een heel al ledaagse betekenis van dat woord dat taal de meet instrumenten vaardigheid is of over wat zij denken dat op een of andere manier met taalvaardigheid te wie de uiterst interessante onderzoeksversla maken heeft en aangezien gen

van de school heeft niet lang te twijfelen zelfs een simpele vaardigheid in euffels felen dat het daar hoofdzakelijk om gaat de ontkent zelfs dat het hier om een taalvaardig 72 held gaat als spellen diverse operationalisatie werken toch gebuurt dat met het peiling stie vormen kent die blijkens onderzoek niet onderzoek voor moedertaalonderwijs met in hetzelfde meten wedorp 1981 p 5 houdelijk dubieuze en willekeurige operationalisatie komen ze beiden niets te weten wat voor de saties²⁰ wordt zij het wellicht via technisch beoordeling van taalvaardigheid in het onder perfecte instrumenten allereerst een oordeel wijs van enig algemeen belang is het verschil uitgesproken over de praktijk van bestaand tussen de onderzoeker en de docent zit hem moedertaalonderwijs daardoor zullen moeder louter in de omstandigheid dat de eerste de taaldocenten zich vervolgens gedwongen voe manier waarop h zij dat iets gemeten heeft len hun onderwijs te richten op de operationale wetenschappelijk kan verantwoorden zodat lisaties in de toetsen uit de peiling en niet h zij over dat iets zogenaamd hardere uit meer op wat zij denken dat hun leerlingen bespraken kan doen maar dat geeft haar hem hoeven natuurlijk niet het recht net te doen alsof dat als het toch om willekeurige operationalisatie iets daarom minder willekeurig is als opera gaat dan zeggen mijn normen voor maat tionalisatie van taalvaardigheid dan alle andere schappelijke rechtvaardigheid dat het beter is re fietsen van welke docenten dan ook het die willekeur zo breed mogelijk te spreiden geeft haar hem ook niet meer recht uitspraken iaat docenten hun eigen definitie van moe over taalvaardigheid te doen en daar beslissing dertaalonderwijs maar in eigen toetsen operationen op te baseren dan welke moedertaal do tionaliseren dat lijkt mij voor de leerlingen in cent ook s het onderwijs rechtvaardiger met het oog op hun latere kansen dan ze te onderwerpen aan beweer ik hiermee iets ten nadele van onder de willekeur van een beperkt aantal deskundi zoek van moedertaalonderwijs in genen deelen hoe goed die het ook bedoelen ik zeg alleen in navolging van wedorp je moet niet verder springen dan je polsstok lang als de tekenen mij niet bedriegen gaat het is ik ga wel een stapje verder je moet als met de eindtermen en nog erger met de ni onderzoeker zelf meteen in verzet komen als veaubepaling dezelfde kant op de eindter je alleen maar vermoedt dat anderen denken mencommissie nederlands volgt de eindter ook al heb je daar als onderzoeker zelf geen mendefinitie van de minister die de commissie aanleiding toe gegeven dat je polsstok lan eigenlijk niet verantwoord vond ze presen ger is dan hij is bijvoorbeeld de voorstudie teert op basis daarvan vervolgens een verder periodieke peiling van het onderwijsniveau niet onderbouwde selectie uit alle mogelijke het proefonderzoek naar het taalonderwijs in eindtermen 21 en ze geeft een oncontroleerbare zesde klas van de basisscholen wedorp re niveau aanduiding 2 2 1985 was alleen een haalbaarheidsstudie lb onder dekking van het technisch kunnen van p 5 in termen van wedorps hierboven het empirisch analytisch onderzoek naar moe weergegeven problemen het probeerde een dertaalonderwijs zal die willekeurige selectie oplossing te vinden voor het derde probleem en dubieuze niveaubepaling op dubieuze en dat wedorp zelf als oppervlakkig benoemde willekeurige wijze in toetsen geoperationalisatie in vergelijking met de eerste twee problemen seerd worden wie daar het slachtoffer van 1981 p 2 dat is gelukt technisch qua in worden is te voorspellen de leerlingen

die bestrumentatie en design is zo'n peiling haalbaar horen tot de maatschappelijke groepen die dat maar voor westerse eerste twee problemen altijd al waren alleen individuele leerlingen uit biedt het geen oplossing dat suggereren de die groepen zullen nog minder kans maken aan onderzoeksverslagen ook niet mijns inziens die cultuur specifieke selectie te ontsnappen hadden de betrokken onderzoekers dan ook zo perfect zal het instrument wel worden krachtig moeten protesteren toen het cito de daartegen horen we te protesteren de onder opdracht kreeg en aanvaardde om te gaan zoekers zelf als eersten als ze zichzelf althans peilen ook voor het moedertaalonderwijs serieus nemen ook voor hen geldt immers de volkswijsheid vervat in de slogan louter het feit dat iets technisch uitvoerbaar blijkt kan noch mag een rechtvaardiging zijn wat je zegt dat ben je zelf om het dan ook maar te doen de vergelijking met de atoomenergie hoeft voor niemand uit of naar de situatie vertaald 73 wat je moet dat ben je zelf in de eerste kolom noem ik de landelijke toetsen die we kunnen verwachten wat weet je dus als je taalvaardigheid 6 met atthijsen 1982 p 79 85 en 138 143 meet vanuit een wetenschappelijk perspectief kun je wat je zelf benoemen met als die zo benoemen zo'n praktijktheorie schrijft bij taalvaardigheid i voorbeeld voor dat het niet verstandig is alleen maar een kale schrijfofdracht aan kinderen te geven een opdracht met iets erbij meestal eerst even erover praten aangeven dat het noten schrijven in het prachtige schrijfschrift overgeschreven mag worden een tekenopdracht eraan zien voor een boeiende uiteenzetting over de symmetrie verbindt werkt beter een wetenschappelijke bolische aspecten van onderwijsvernieuwing en de theorie over het schrijfproces geeft al die ac over de rol van slogans daarbij overhaart doyle tivitite in een plaatsje in de schrijfmgeving en 1980 her lees ook het moerartikel van piet beredeneert waarom ze daar thuis horen of juist hein van de ven waar in hij verslag uitbrengt niet en waarom ze werken over de conferentie 1982 hij behandelt daar drie vragen betreffende vernieuwing van 8 in het onderwijs gaat het anders dan zoals het voort gezet moedertaalonderwijs waarom straks zal blijken in de wetenschap natuurlijk wat voor hoe van de ven 1982 niet om het toetsen van die alledaagse theorie en dat kan heel eemaal niet want die zijn niet 2 aan de conferentie namen moedertaaldocenten geëxpliciteerd op leiders leerplanontwikkelaars toetsontwikkelaars en onderzoekers deel het verslag van de 9 zie voor dit belangrijke ethische niveau van conferentie valom 1989 is zo lang de theorievorming vooral het boeiende boek van voorraad strekt gratis verkrijgbaar bij de kunneman 1986 valomoe de rt aal postbus 2061 7500 cb en scheidtel 053 84 02 52 10 het afgelopen jaar heb ik drie boeken over onderzoeksmethodologie gelezen die me zeer geïnspireerde volledige tekst van de tiensellingen is te vinden reerd hebben in dit verhaal ben ik in ieder geval den valom 1989 mijn toelichting in dit schatplichtig aan die drie daarom vermeld ik ze moer artikel op de achtste stelling moet gelezen in deze noot kunneman 1986 wardekker 1986 worden tegen de achtste grond van de argumenten samenvatting 1987 tie die in het geheel van deze stellingen opgebouwd wordt in sturm 1987 1989a en 1989b 11 zie voor een verhelderende toelichting op het behalve andere onderdelen uit die argumentatie grip onderzoekstraditie in dit verband het bij toegelicht wardekker 1986 4 dat die macht werkt

is inmiddels gebleken co 12 zeker zo boeiend is de bespreking die eimers heeft de eindtermencommissie nederlands onderwegman 1987 over dit onderzoeksverslag gevoorzitterschap van steven ten brinke de definitie schreven hebben ze laten namelijk zien dat althans van de minister aanvankelijk de publicaties die maatregelen ertoe leiden dat het onderzoek over moedertaalonderwijs van een aantal van de niet meer gaat over wat in het alledaagse schrijfsysteem geleiden zoals van addie gerritsen onderwijs bedoeld wordt met commentaar ge steven ten brinks en johan eimers kent kan ven op elkaars schrijfsels zie voor eenzelfde zich daarover alleen maar verbazen soort kritiek op het proefschrift van henk blok 1987 janssen 1987 de intentie van de bureaus van slo en citovan de richtlijnen hanteren uitgeschreven in 13 zo'n theorie kan schrijfgaardigheid bijvoorbeeld kremers van de brink 1987 en van de brink kre zien als de beschikking hebben over heel veel mensen 1988 laat er weinig onduidelijkheid over woorden als je die er maar genoeg hebt dan bestaan dat het om die landelijke toetsen gaat in schieten je gedachten vanzelf wel in die voor het schema op pagina 7576 laat ik op schematische en je krijgt de beschikking over veel voor schema's zien hoe de aanwijzingen van kre den als je veel leest van veel lezen leer je dus mensen van de brink de selectie van de geëigende goed schrijven eindtermen voor moedertaalonderwijs sturen in de tweede kolom van het schema geef ik aan 14 ik beperk me kortheidshalve tot datgene wat er wat we daardoor allemaal verliezen onderaan in binnen de sco stichting centrum voor onder 74 op weg naar eindtermen wat niet meetelt keuzecriteria algemeen vakdoelstellingen keuze 1 1 1 doelen op het voorschrift terrein van hou van woord inge 1 2 doelen op het terrein van waarden keuze 2 2 1 doelen waarover 2 1 brede consensus geen brede consensus 2 2 un i forme meet 2 2 handelingsdoel en bare effecten bij leerlinge 2 3 open doe l en 2 3 formuleerbaarheid die id op intermediaire abstractie i vea u 2 4 formuleerbaar in een inhouds en een gedragscomponent keuze 3 3 schoolspecifieke 3 1 wat er staat in doe l en lbo mavo examen wrr advies gangbare school boeken 3 2 basisvaardigheden kennis inzicht vaardigheden 3 3 beschikbare tijd 3 4 centraal toetsbaar keuze 4 4 1 doe l en die op meer dan 4 1 een landelijk geaccepteerde manier te teerde operationaliseren in g operationaliseren zijn 4 2 toetstechnisch haalbaar 4 2 doe l en die objectief niet op praktische betrouwbaar wijze te toetsen zijn valide 4 3 doorstromingsbelang 4 4 toetspraktisch haalbaar keuze 5 5 1 wat niet in de stoffijst 5 opvattingen van staat de eindtermencommissie 5 2 wat niet in de gedragslijst staat eindtermen 75 welke toetsen zijn te verwachten wat telt niet mee wat telt waarschijnlijk al s voorbeeld genoemd nl niet mee teks tbe gri p fun c tione le schrijftoetsen literatuur leesplezier zie ppon toetsbatterij spreken luister en een communicatieve voorlezen en schrijven houding er kennis van ander taal cultuur bibliothekbezoek wij nonderzoek gebeurt op het gebied van onderwijs niet in eindtermen volgens de definitie van zoek van het moedertaalonderwijs naar mijn in de ministe r te vangen zijn en ze had zich moescha tting zal het onderzoek dat daar gebeurt het ten verantwoorden voor de gevolgen daarvan vaakst gebruikt worden ter legitimering van de invoering van selectieve eindtermen op twee nivea u oncontroleerbaar omdat ze natuurlijk geen a b

vea u s voor moede rtaa l onderw i j s in de ba sisvor so luut crite r ium kan geven waarvan de n i veaus m ing of de betrokken ond erzoekers dat nu wil af te lei den z ij n len of ni et 15 het artikel van wasdo rp zou om de zovee l t ijd l iteratu ur opn i euw gepub li ceerd moeten worden totdat het wee rlegd is het zou i n i eder geva l tot de ver adv i esraad voo r de ee rste fase van het voo rtgezet pl ichte l iteratuu r van elke onderzoeker va n moe onderw ijs lee rp lannen voor bas isvorm ing zei st ar de rt aal onderw ijs moeten behoren opval l end ge vo 198 7 noeg komt het ni et voor in de l iteratuu r ve rwijz i n g e n b ij r ijl aa rs d a m 1986 blok 1987 de g l oppe r beheydt l toetsen van taal vaard igheid onderzoek 1988 en va n den bergh 1988 en aandachtsgebieden i n toegepaste taal weten schap in artikelen jr g 32 1 988 nr 3 p 20 3 8 16 zi e m e uffel s 1982 bergh h van den examens geexamineerd 17 ve rge lij k r ijl aa rsdam 1986 blok 198 7 de glop s gravenhalte svo 1988 se le c tareek s per 1988 van den bergh 1988 b l ok h taa l voor alledag fei ten en men ingen over 18 zie o a eimers wegman 1987 jansen 1988 en het taalgebrui k van lbo en mavo leerlinge n in a lle bonset 1988 daagse situaties s g ravenha lt e svo 1 98 7 diss uva 19 natu url i j k d ient zo n on der zoeker e e n a l g e meen b e la n g doordat z h ij bij d raagt aan de vermeer de bon n et h wat kunnen we h i e r nu van leren een r i n g van de kenn is over de werke lijkhe i d het besprek ing van h bl ok taal voor a lledag i n spiegel iet s dat geope r ationali seerd is dat l ijk t m i j a l j rg 6 1 988 nr 3 p 73 8 0 h eel w at t br i nk g j van de e j j kramers de ontw i kke 20 zie voor een u its tekende onderbouwing van dez e l i ng va n eindtermen voor de ba s isvorm i ng i n han d u its pra ak schel l ekens 1985 boek basisvorming 1988 afl everi ng 1 i v i bri p 1 1 4 21 het lijkt me van be lang om op te merken dat de comm issie niet aangeeft u i t we l ke verzamel ing ebel r l de p rakt i sche valid eri ng van vaard i g mogeli jke e i ndte rmen ze gekozen heeft op d i e heidstoet sen in paspoort voor de onderwijspraktijk man i e r maakt de commissie het ied ereen we l erg 1986 n r 1 5 3 1 6 moe ilijk met haar i n d is cu ssie te treden overi g e ns al s de comm issi e we l de hel e li j st mogel ij eimars j h wegman d egel i jk vakwer k besp r e ke e in dte r men gepub li cee rd had en haar keuze king van g c w rijlaarsdam effecten van leerlingen daa r u it verantwoord dan nog had ze moeten respons op aspecten van stalvaardigheid in spiegel aangeven we l ke i nhouden van moede rt aa l onde r j rg 6 1987 nr 3 p 61 8 2 76 everha rt r b w j doyl e the symbo lic a s pe c ts smali ng a methodologische objectiviteit en kwali of educati ona l innovation i n anthropology edu tatief onderzoek li sse swets zeitlinger 1987 cation q uarterly j rg 1 1 1 980 nr 2 p 6 7 9 0 d iss rul g l opper k de schrijven be s chreven inhoud op sturm j nederland s in vernieuwing jrg 46 brengsten en achte rgronden van het schrijfonderwijs 1987 nr 10 p 7 9 in de ee rs te vier lee rjaren van het voo r tgezet onder wijs s gravenhalt e s v o 1988 diss u va sturm j op weg naar het einde kale te r men om gedrag leer li ngen te meten i n het school blad j rg hetebrij m w l wardekke r de kwa lite i t van d is 24 1 989 nr 2 p 7 9 cu s s i es over kwalitat i ef onderzoek i n pedagogische studien j rg 63 1986 p 485 49 7 sturm j bas isvorm i ng en moede rtaa l onderw i j s over le g iti mite it realisee rba arheid en relat i ev e zin jan ssen d funct ionele t a al vaard ighe i d ge toetst vol he i d i n valo moedertaal 198 9 i n levende talen 1987 nr 424 p 561 564 valo moedertaal ve rslag van de conferentie moe dertaa l onderw ijs en basisvorm-

ing 10 11 december kramers e j j g j van de bri nk op weg naar 1987 lunteren en-
schede valo m 198 9 eindtermen aanwijz ingen voor het ops tellen van vakspeci-
fieke eindtermenontwerpen voo r de basis ven p h van de waarom wat voor hoe
drie vra vorm ing in het voortgezet o nderwijs arnhem cito gen betreffende vern i
euw i ng van het voortgezet 1987 al gemene pub li katie n r 55 moede rtaalonderw
ij s i n moer 1982 4 p 17 2 9 kunneman h de waarheids t re c hter een comm un i
wardekker w l wetensc hapstraditi es en onder wijs catietheoretisch p erspec tief
op weten s chap en sa vern ieuw ing naar een cultuurh istorische visie menl eving
amster da m bo om m e ppe l 198 7 am ster d a m vu u itgeverij 1 986 d iss r u g
ma tthi j s en m a j m de elite en de mythe een so wasdorp h over de problemen bij
toe tsingsonder ciologische analyse van strijd om onderwijsverande zoek op het
geb ied van het moedertaalonderwijs ring d e ve nter van loghum slate ru s 198 2
eindrappo rt van het svo p r oject 0412 mt eva luatie van het g rammatica onderwi-
js amsterdam sco meuffels b studies over taalvaa rdighe id amster 1981 mi m en
dam 1 982 d is s u va wasdorp h goed onderwijs wat is dat voorstudie m i n i ste
rie van onderwi js en wetenschappen de ont periodieke pe iling van het onderwijs-
niveau een sa wikkeling v an eindtermen vo or het basisonde rwijs menva tting
van de res ultaten van het p roefonder en de basis vo rm ing in het v o ortgezet o n
derwijs zoe zoek naar het taalonderwijs in de zesde k las van de termee r m i nister
ie van o w 1987 mimeo ref bas isscholen s gravenhalte svo 1985 selecte tr 863 688
r ichtlijnen reeks rij laa rs dam g c w effecte n va n lee rlingenrespon s weten-
schappeli jke raad voor het regeringsbeleid op aspecten van stalvaardighe id ams-
terdam sco basisvorming in het onder wijs s g r avenhalte 1 986 d iss u v a sco rap-
po rt nr 88 staats uitgever ij 1986 rapporten aan de reger i ng 27 s c he ll ekens e
taa londerw i js i n de pe i l i ng i n moe r 1 98 5 6 p 1 6 25 77